

بسمه تعالی

پرورش دهنده گیاهان دارویی

خواص و کاربرد آنها

تألیف:

مهندس تقی زرجینی

مریم انوری نصرت

سرشناسه: زرجینی، تقی ۱۳۵۶.

عنوان و نام پدیدآور: پرورش دهنده گیاهان دارویی خواص و کاربرد آنها/ تالیف تقی زرجینی، مریم انوری نصرت.

مشخصات نشر: تهران: آموزش فنی و حرفه‌ای مزرعه زرین، ۱۳۹۵

مشخصات ظاهری: ۲۸۸ ص.: مصور، جدول.

شابک: ۱۵۰۰۰۰ ریال: ۳-۰۲-۸۲۷۸-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: گیاهان دارویی

موضوع: گیاهان دارویی شناسایی

موضوع: گیاهان دارویی کاشت

موضوع: گیاه درمانی

شناخته شده: انورده: انوری نصرت، مریم، ۱۳۶۰

رده‌بندی کنگره: ۱۳۶۰ پ ۴ / ۱۶۴ / RS

رده‌بندی دیوین: ۶۱۰۳۲

شماره کتابشناسی ملی: ۴۲۰۷۱۱۸

نام کتاب: پرورش دهنده گیاهان دارویی-خواص و کاربرد آنها

مؤلف: تقی زرجینی - مریم انوری نصرت

ناشر: آموزش فنی و حرفه‌ای مزرعه زرین

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

سال و نوبت چاپ: اول-۱۳۹۵

شابک: ۱۵۰۰۰۰-۸۲۷۸-۰۲-۳-۹۷۸-۶۰۰

مرکز تهیه و توزیع: تهران- کارگر جنوبی- میدان خرم- روبه‌روی آموزشگاه زبان- پلاک ۱۸- واحد ۱

تلفن: ۵-۰۲۱-۶۶۴۸۴۹۸۲

آدرس سایت: www.publishtvto.ir

۹	 مقدمه
۱۱	 فصل اول
۱۱	 آشنایی با برخی از واژه‌ها
۱۱	 گیاه‌شناسی
۱۱	 سلول‌شناسی یا سیتولوژی گیاهی
۱۱	 آناتومی گیاهی یا علم تشریح
۱۱	 مورفولوژی گیاهی یا ریخت‌شناسی
۱۲	 فیزیولوژی گیاهی
۱۲	 اکولوژی گیاهی یا بوم‌شناسی
۱۲	 اکوشیمی گیاهی
۱۲	 اکوفیزیولوژی گیاهی
۱۳	 فیتوشیمی یا بیوشیمی گیاهی
۱۳	 فنولوژی یا زیست‌گرد گیاهی
۱۳	 انواع طبقه‌بندی گیاهان
۱۳	 طبقه‌بندی گیاهان دارویی براساس نیازها، آکولوژیک
۱۴	 طبقه‌بندی از لحاظ عادت رشد
۱۴	 تقسیم‌بندی گیاهان مختلف براساس عادات رشد
۱۴	 طبقه‌بندی از لحاظ مرفولوژیک یا اندام قابل مصرف
۱۵	 طبقه‌بندی بر حسب نوع اثر درمانی
۱۵	 طبقه‌بندی از نظر نیازهای حرارتی
۱۶	 طبقه‌بندی گیاهان از لحاظ واکنش به طول دوره روشنایی
۱۶	 طبقه‌بندی گیاه براساس نوع مصرف
۱۹	 فصل دوم
۱۹	 طبقه‌بندی بتائیکی گیاهان دارویی
۱۹	 معرفی گیاهان دارویی
۲۹	 فصل سوم
۲۹	 عوامل مؤثر بر رشد و نمو گیاهان دارویی
۳۳	 اثر تاریخ کشت بر رشد و نمو گیاه و عملکرد مواد مؤثره
۳۴	 عملیات قبل از کاشت بذر
۳۶	 برداشت و جمع‌آوری گیاهان دارویی

فهرست مطالب

۳۹	خشک کردن گیاهان دارویی
۴۰	دو عامل درجه حرارت و زمان برای خشک کردن
۴۱	انبار کردن و نگهداری مواد دارویی گیاهی
۴۳	فصل چهارم
۴۳	گیاهان حاوی مواد موثره
۴۳	مواد موثره گیاهان دارویی
۴۳	آلکالوئیدها
۴۴	گلیکوزیدها
۴۵	فلانوئیدها
۴۵	موسیلاژها
۴۵	صمغ‌ها و رزین‌ها
۴۶	ترکیبات معدنی
۴۶	اسید سیلیسیک
۴۶	پکتین‌ها
۴۷	اسیدهای آلی
۴۷	آنتی بیوتیک‌ها
۴۷	ترکیبات تلخ
۴۷	روغن‌های فرار یا اسانس‌ها
۴۹	روش‌های تهیه و استخراج اسانس‌ها
۴۹	استخراج اسانس به کمک فشار
۵۰	استخراج اسانس به کمک گازها
۵۰	استخراج اسانس توسط حلال‌ها
۵۰	استخراج توسط آنزیم‌های هیدرولیزکننده
۵۰	روش‌های ارزشیابی مواد دارویی خام گیاهی
۵۳	فصل پنجم
۵۳	انواع مختلف گیاهان دارویی
۵۳	رازیانه
۵۷	آویشن
۶۰	بومادران
۶۳	ختمی
۶۴	شیرین بیان رسمی

فهرست مطالب

۶۷	فصل ششم
۶۷	مریم گلی طبی
۶۹	گل گاو زبان
۷۱	رازک
۷۴	سنا
۷۶	اسطوخودوس
۷۹	گشنیز
۸۱	خار مریم یا مانتیغال
۸۳	فصل هفتم
۸۳	مرزنجوش
۸۵	گلپر
۸۷	بادرنجبویه
۸۹	اکلیل کوهی
۹۲	گل راعی
۹۴	بارهنگ رسمی
۹۵	بابونه صغیر یا آلمانی
۹۸	بابونه کبیر
۹۹	فصل هشتم
۹۹	خاکشیر
۱۰۰	آلونه ورا (صبر زرد)
۱۰۱	ترخون
۱۰۳	اسفرزه
۱۰۵	زیره سیاه
۱۰۸	مرزه
۱۰۹	ریحان
۱۱۱	زیره سبز
۱۱۳	کاستی
۱۱۵	فصل نهم
۱۱۵	علف لیمو
۱۱۸	سنبل الطیب

فهرست مطالب

۱۲۰.....	خار مقدس
۱۲۲.....	همیشه بهار
۱۲۳.....	تاج ریزی دارویی
۱۲۵.....	گلرنگ
۱۲۷.....	لوزا گلرنگی
۱۲۹.....	بنگ دانه
۱۳۱.....	فصل دهم
۱۳۱.....	نعناع رس
۱۳۳.....	زوفا دارویی
۱۳۴.....	افسنطین
۱۳۶.....	تاتوره
۱۳۸.....	آنگوزه
۱۴۰.....	سذاب
۱۴۲.....	زنجبیل شامی
۱۴۴.....	زردچوبه رسمی
۱۴۷.....	فصل یازدهم
۱۴۷.....	زرشک
۱۴۸.....	گل برف (گل موکه)
۱۵۰.....	خردل
۱۵۳.....	ام سونیا
۱۵۴.....	آقطی سیاه
۱۵۵.....	شاهدانه
۱۵۸.....	پریوش
۱۶۱.....	فصل دوازدهم
۱۶۱.....	شنبلیله
۱۶۲.....	کتان روغنی یا بذرك
۱۶۵.....	شوید
۱۶۷.....	خارشتر یا ترنجبین
۱۶۸.....	شاییزک
۱۷۰.....	شاه تره

فهرست مطالب

۱۷۱	 بابا آدم
۱۷۲	 پامچال
۱۷۵	 فصل سیزدهم
۱۷۵	 سیر
۱۷۷	 جینسینگ
۱۷۹	 بادرشی (بادرشیو)
۱۸۰	 مامیران
۱۸۱	 کنجد
۱۸۴	 خشخاش
۱۸۷	 فصل چهاردهم
۱۸۷	 پنج انگشت
۱۸۸	 روناس
۱۸۹	 اکالیپتوس
۱۹۱	 مورد سبز
۱۹۲	 هویج
۱۹۳	 تنباکوی هندی
۱۹۴	 گزنه
۱۹۵	 ریواس
۱۹۸	 گل بنفشه معطر
۱۹۹	 گل ساعتی
۲۰۰	 آدونیس
۲۰۱	 عناب
۲۰۲	 بولاغ اوتی
۲۰۵	 فصل پانزدهم
۲۰۵	 زعفران
۲۰۸	 گل پنیرک
۲۱۰	 مارچوبه رسمی
۲۱۳	 توتون

فهرست مطالب

۲۱۷	فصل شانزدهم
۲۱۷	جعفری
۲۱۹	انیسون (بادیان رومی)
۲۲۱	آرتیشو (کنگر فرنگی)
۲۲۳	کرچک
۲۲۴	زنیان
۲۲۶	سیاه دانه

۲۲۷	فصل هفدهم
۲۲۷	انجدان رومی
۲۲۹	سنبل ختایر
۲۳۰	هل
۲۳۲	کرفس
۲۳۴	به لیمو
۲۳۵	سیاه توسه
۲۳۶	گل انگشتانه ارغوانی
۲۳۸	گل حسرت
۲۳۹	گل ماهور (خرگوشک)

۲۴۱	فصل هجدهم
۲۴۱	فلفل سیاه
۲۴۱	پای خر
۲۴۲	شاه پسند دارویی
۲۴۳	دارچین
۲۵۰	مهم ترین خواص دارویی و درمانی گیاهان دارویی

۲۵۷	فصل نوزدهم
۲۵۷	مجموعه سوالات تستی

۲۸۸	منابع و مآخذ
-----	--------------

مقدمه

گیاهان دارویی از دیرباز مورد توجه انسان بوده بطوریکه محققین و دانشمندان بر روی آثار دارویی و درمانی آن تأکید داشته‌اند. استفاده این نوع گیاهان از اواسط قرن بیستم افزایش چشمگیری داشته است. با شناخت بیشتر خواص و کاربرد گیاهان دارویی در حال حاضر کشت این نوع گیاهان از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است بطوریکه در اکثر کشورهای جهان پرورش آن در سطوح وسیعی انجام می‌گیرد. در این میان کشورمان بدلیل برخورداری از موقعیت جغرافیایی بسیار مناسب و با تنوع آب و هوایی بی نظیر می‌تواند یکی از تولیدکننده مهم گیاهان دارویی در جهان باشد. از تعداد ۷۰۰۰۰ گونه گیاهی شناخته شده، تعداد ۷۵۰۰ گونه آن در ایران قابلیت روغن دارند. متأسفانه تا به امروز کشت و صنعت گیاهان دارویی در کشورمان پیشرفت قابل قبولی نداشته است در حالیکه با توجه به شرایط مناسب اقلیمی و وجود زمین‌های حاصلخیز می‌توان به مرفعیتهای چشمگیری در این زمینه دست یافت. گرچه در سال‌های اخیر در کشت و پرورش این نوع گیاهان حرکت نوینی آغاز شده اما با توجه به پتانسیل بالای کشور در زمینه تولید گیاهان دارویی، نیاز به علم، تکنیک، تخصص و تجربه بالایی می‌باشد، تا شاهد انقلابی سبز در این رشته مهم و جریانی باشیم. امید است با بذل توجه بیشتر مسئولین و دولتمردان کشورمان و رفع مشکلات پیش‌بر دست و صنعت گیاهان دارویی به بالاترین سطح استانداردهای جهانی ارتقا یابد. استفاده روزافزون از داروهای گیاهی در جهان و شناخت خواص دارویی و درمانی مختلف آن باعث شده قرن بیستم و یکم را قرن بازگشت به طبیعت نامگذاری کنند. لازم به ذکر است دانشمندان بزرگ ایران اخیراً ابروریحان، ابن سینا و رازی در زمینه گیاهان دارویی کتب و منابع علمی ارزشمندی از خود به جا گذاشته‌اند که مورد توجه همگان بوده است. عرضه گیاهان دارویی در عطاری‌ها بعنوان داروی گیاهی توسط افراد غیرمتخصص یکی از معضلات و کمبودهای این صنعت در زمینه فرهنگ سازی و رواج استفاده از داروهای گیاهی طبیعی قلمداد می‌شود. نگهداری نامناسب گیاهان دارویی در محیط‌های غیربهداشتی نه تنها تأثیری در بهبود روند بیماری نداشته، بلکه گاهی باعث به مخاطره افتادن سلامت افراد نیز می‌شود. لذا در این راستا باید تفکر جدیدی در رفع کمبودها و مشکلات یاد شده اندیشیده شود. از دیگر مباحث مهم در صنعت گیاهان

دارویی می‌توان به استقبال بسیار پایین پزشکان از داروهای گیاهی اشاره کرد که تأثیر منفی در روند رو به رشد داروهای گیاهی خواهد داشت. البته در این میان افرادی که بدلیل عدم اطلاعات کافی جهت دریافت داروهای گیاهی به عطاری‌ها و فروشندگان گیاهان دارویی مراجعه می‌کنند که گاهاً دچار سوء استفاده مالی و حتی جانی می‌شوند. زیرا بسیاری از آنها تخصص کافی در زمینه ویزیت داروهای گیاهی و ترکیب آن ندارند. وجود چنین شرایطی باعث عدم اشاعه خواص و کاربرد گیاهان دارویی خواهد شد. امیدواریم با توجه بیشتر مسئولین در راستای تولید، عرضه و فرهنگ سازی گیاهان دارویی و داروهای گیاهی در سطح جامعه، همچنین همکاری بخش دولتی با تولیدکنندگان بخش‌های خصوصی، در سال‌های آتی شاهد رونق در این صنعت مهم باشیم. در کتاب پرورش دهنده گیاهان دارویی بیشتر کاشت، داشت برداشت گیاهان دارویی مورد بررسی قرار گرفته و از پرداختن به مطالب و مباحث تکراری در کتاب‌های قبلی از این مؤلفین خودداری شده است لذا به عزیزانی که علاقه‌مند هستند در زمینه خواص و کاربرد گیاهان دارویی، اسانس‌گیری، فروشندگی و فرآوری گیاهان دارویی اطلاعات، که این داشته باشند توصیه می‌کنم از کتاب راهنمای جامع کاربر گیاهان دارویی و اسانس‌گیری استفاده کنند. آموزش فنی و حرفه‌ای مزرعه زرين استفاده نمایند. در آخر لازم می‌دانم از همکاری صمیمانه مهندس حمیدرضا فراهانی و مهندس سعید سیدهاشمی نهایت تشکر و قدردانی را داشته باشم.